

POVODI: Godišnjica smrti Silvije Plat, jedne od najvećih pjesnikinja 20. vijeka

Na današnji dan, 11. februara 1963. godine u kući u kojoj je nekada živio V. B. Jeys, u londonskoj četvrti Camden Town, izvršila je samoubistvo jedna od najvećih pjesnikinja 20. vijeka Silvija Plat.

Autopoetički iskaz da je „poezija mlaz krvi koji se ne može zaustaviti“ (The blood jet is poetry there is no stopping it!) dobio je tako u njenoj poetici i životu puni smisao i ispunjenje.

LIRIZAM I UKLETOST

Silvija Plat bila je jedna od onih vrlo rijetkih pjesnikinja svih vremena u čijoj prirodi su pjesnička genijalnost, lirizam i ukletost kao djelatno trojstvo bili potpuno sjedinjeni. „Ptica sama leti na lovca“ citirala je Dostojevskog u svom doktoratu na koledžu „Smit“, upisujući pri tom još jednu autobiografsku suštinu o svojoj poetici, životu i smrti.

Sa osam godina objavljuje prvu pjesmu i crtež u „Boston Herald“. Pjesme i priče intenzivno je počela pisati već u srednjoj školi, a tokom studija objavila je prve radove. Nakon završene druge godine studija prvi put je pokušala samoubistvo i nakon što su je spasili izjavila je u bolnici: „Bilo je to moje posljednje djelo ljubavi“. Tu epizodu i razdoblje opisala je u autobiografskom romanu „Stakleno zvon“ objavljenom pod pseudonimom Viktorija Lukas dva mjeseca uoči smrti. Godine 1955. dobija Fulbrajtovu stipendiju i odlazi u Englesku, na Kembriđž. Intenzivno piše, časopis „Delta“ objavljuje joj pjesmu „Zimske riječi“, a urednik Kristofer Levenson izjavljuje da su njene pjesme „odveć lijepe i pametne“.

SUDBINSKI PUTEVI

Sljedeće godine definitivno se ukrštaju sudbinski putevi njenog života i pisanja. Na jednoj zabavi upoznaje tada već poznatog i afirmisanog pjesnika Teda Hjuza („jedinog tamo koji je bio dovoljno veliki za mene“). Zaljubljuje se i sa njim sklapa brak 14. juna iste godine, a kuma joj je bila njena majka Aurelija Šober Plat. U jesen 1960. godine izlazi iz štampe njena prva i jedina zbirka pjesama „Kolos“ koju će objaviti za života, čita, zajedno sa Hjuzom poeziju na BBC i

Velika poezija iz srca stvarnosti

Nije imala nijednu od onih neophodnih ograda (ili ih jednostavno nije željela) koje bi je zaštitile od vlastite stvarnosti... Njena poezija i odnos prema svijetu, kao i njena patnja postali su simbol egzistencijalnog očaja jedne generacije početkom druge polovine 20. stoljeća

U kratkome bljesku Plat je ispisala najveći broj kulturnih pjesama koje će dvije godine poslije njene smrti objaviti Ted Hjuz

objavljuje u časopisima. Te godine upoznaje T. S. Eliota i Stivena Spendera.

Sljedeće godine u avgustu napušta London sa Hjuzom i tek rođenom kćerkom Fridom Rebekom i porodica

se seli u predgrađe Kort Grin, gdje kupuju seosku kuću sa vrtom i voćnjakom. U maju 1962. izlazi joj američko izdanje zbirke „Kolos i druge pjesme“. U to vrijeme na imanju ih posjećuju pjesnik Dejvid Vivil i njegova senzualna žena Asja sa kojom Hjuz počinje ljubavnu romansu. Idila Kort Grina ubrzo se za Silviju pretvara u kaos i pakao.

To su dani kad zaista iz njene najdublje vene kreće siloviti „mlaz krvi koji se ne može zaustaviti“... Piše po ne-

koliko pjesama na dan. Za 31 dan oktobra (iz dubina crnih ponora i bijelih razornih usijanja svog bića, S. Bašić) ispisuje 25 pjesama, između zbilje, halucinacije, smrti i sna! U tome je kratkome bljesku Silvija Plat ispisala je najveći broj svojih kulturnih pjesama koje će dvije godine poslije njene smrti objaviti Ted Hjuz u zbirci „Arijel“, koja je izašla istovremeno u Engleskoj i Americi. Time je počeo posthumni život Silvije Plat i njene poezije: „Groznica 41“, „Ženski

lazar“, „Mistik“, „Minhenske lutke“, „Lezbos“, „Meduza“, „Tamničar“, „Tatica“, „Rođendanski dar“, „Priviđenje“, „Tri žene“ (Pjesma za tri glasa), „Rub“ i druge.

U oktobru 1962. godine događa se još jedan od niza „arijskih“ sinhroniciteta u životu Silvije Plat. Naime, seli se u London, u kuću u kojoj je nekad stanovao V. B. Jeys gdje u jednoj od najstrašnijih londonskih zima završava život samoubistvom u zoru 11. februara 1963. godine.

SMRT I SENZACIJA

Nakon smrti njezina druga zbirka „Arijel“ stvorila je pravu senzaciju i okrunila zauvijek njenu pjesničku reputaciju. Njena tragična smrt učinila je jednom od najvećih ikona 20. stoljeća. Tako čudesne zbirke nije bilo odavno, rekao je kritičar časopisa Times Literary.

„Na neki čudnovat način te pjesme ostavljaju dojam da su i napisane posthumno. Da bi se oblikovala građa tih pjesama nije bila dovoljna samo velika vidovitost i inteligencija, za to je bila potrebna velika hrabrost. Poezija toga reda ubija“, napisao je A. Alvarez.

I zaista, Silvija Plat nije imala nijednu od onih neophodnih ograda (ili ih jednostavno nije željela) koje bi je zaštitile od vlastite stvarnosti, a živjela je i stvorila veliku poeziju iz srca te stvarnosti. Njezina je smrt postala legenda i uticala da poezija Platove preplavi planetu, od Jamajke Plaina, Bostona, Evrope, to Tokija i Sidneja. Svako, i poezija i njen odnos prema svijetu, kao i njena patnja postali su simbol egzistencijalnog očaja jedne generacije početkom druge polovine 20. stoljeća. Poslije zbirke „Arijel“, 1971. godine izlaze iz štampe izbori iz njenih neobjavljenih pjesama „Prelazak preko vode“ i „Zimsko drveće“. Priče, eseji i dnevnički zapisi, koje je objavio Ted Hjuz izlaze iz štampe 1977. godine, pod naslovom „Džoni Penik“ i „Biblija snova“. Pulicerova nagrada (prvi put u istoriji posthumno) dodijeljena je Silviji Plat 1982. godine. Iste godine objavljeni su njeni Dnevni (1950-1962), a prošle godine je u izdanju „Faber&Faber“ objavljen prvi tom njenih pisama (1940-1956).

Ljubeta LABOVIĆ

RIJEČ VIŠE: Koncert Crnogorskog simfonijskog orkestra pod dirigentskim vodstvom Roberta Homena u CNP-u

Slobodno i nadahnuto kroz velika djela

PODGORICA - Na koncertu održanom u četvrtak večer pred prepunim auditorijumom CNP-a, crnogorski simfoničari nastupili su pod vodstvom maestra Roberta Homena, stalnog operskog dirigenta Hrvatskog narodnog pozorišta iz Zagreba i profesora zagrebačke Muzičke akademije.

Standardno žanrovski koncipiran program uključio je uvertiru iz opere „Svraka kradljivica“ Đoakina Rosinija, „Koncert za klarinet i orkestar u A-duru“, K622 V. A. Mocarta u prvom dijelu, i „Simfonija broj 9“ u emolu, op. 95 Antonjina Dvoržaka u drugom dijelu večeri. Kao solista u Mocartovom Koncertu, sa orkestrom je po drugi put nastupio klarinetista Aleksandar Tasić, profesor na muzičkim akademijama u Novom Sadu i Kragujevcu.

UVERTIRA

Koncert je otpočeo svečanim marševskim dijaloziranjem dva doboša u inicijalnim taktovima uvertire iz opere semiserije „Svraka kradljivica“ (1817), u kojoj Rosini obrađuju različite socijalne slojeve i međusobne relacije tadašnjeg društva. Kroz raznovrsna i sigurno vo-

Klarinetista Aleksandar Tasić nakon solo izvođenja pobrao je simpatije i publike i kolega iz orkestra, zbog čega je uslijedio i bis na kojem je izveo „Omaž Manuelu de Falji“ Bele Kovača

đena sola drvenih duvača, sveopštu kompaktnost ansambla u tutijima, dinamičku pouzdanost i pažljivo orkestraciono obogaćivanje zvuka kroz repetitivnost vodećeg tematskog materijala u samoj završnici, maestro Homen je uspio da predstavi dualnost koja prožima ovo ostvarenje, dostižući s jedne strane bljeskove komike, na koje nadovezuje i prepliće tamnije, serioznije „tonove“.

KONCERT

Nakon uvertire, Aleksandar Tasić se u nastavku predstavio djelom iz poznog stvaralačkog perioda V. A. Mocarta - „Koncertom za klarinet i orkestar u A-duru“ iz 1791. godine, koji je

Sa koncerta u Crnogorskom narodnom pozorištu

autor prije konačnog uobličavanja više puta revidirao. Topao i fokusiran ton, stabilna intonacija, pouzdano oblikovana melodika i njena pokretljivost u spoljašnjim stavovi, ukazivali su na izvođača značajnih estetskih dometa. Prozračna sonorost, senzualan izraz i Tasića i orkestra bili su izraženi uredišnjem stavu koncerta. Ansambl je tokom pratnje bio usredsređen na solistu, dajući značajan doprinos sveukupnom utisku, koji je pažljivo stvarao Robert Homen kroz

stilski dosljedno uobličavanje interpretacije. Aleksandar Tasić je nakon izvođenja pobrao simpatije i publike i kolega iz orkestra, zbog čega je uslijedio i bis na kojem je izveo „Omaž Manuelu de Falji“ mađarskog klarinetiste i kompozitora Bele Kovača.

SIMFONIJA

U nastavku programa izvedena je „Simfonija iz Novog svijeta“ (1893), djelo koje pripada grupi najpopularnijih ostvarenja simfonijskog žanra. Dvoržak

ga je pisao pod utiscima koje je stekao tokom boravka u Sjedinjenim Američkim Državama. Međutim, da svako sa sobom nosi dio svoje kulture i tradicije iz koje je potekao, gdje god da ode, vrlo živopisno, kompozitorski vješto, a opet jednostavno, prikazano je u ovom djelu. Maestro Homen je kroz tumačenje i realizaciju simfonije češkom folklornom sadržaju davao nostalgican prizvuk, dok je „novom svijetu“ pristupao sa značajnom dozom fascinacije. Crnogorski simfoničari su u

tom predstavljanju iskoristili sav izvođački potencijal, bivaajući u potpunosti usredsređeni na zamisli i gestove dirigenta. Melodika je bivala prostrana, u određenim segmentima lijepo pastoralno obojena, homofoni segmenti vrlo kompaktni i prodorni, a tranzicioni momenti vješto realizovani. Simfoničari su uspijevali da vrlo lako „prelaze“ iz suptilnog izraza, preko gradacionih, dinamički adekvatno vođenih lukova, pa sve do kontrastirajućih dramski snažnih punktova. Dirigent je, takođe, ukazao posebnu pažnju i na izvođačke finise, što se posebno dalo primijetiti u završnici drugog stava, gdje su svaki ton i svaka melodijska linija bivali pažljivo tretirani, pa je delikatnim pristupom uspijevao da stvori izuzetan sveopšti utisak.

U solističkim linijama on je muzičarima davao i prostor za elastičniji, slobodniji izraz, na šta su nadahuto odgovorili solisti duvačkog korpusa. Sekcije gudača i udaraljki takođe su dali puni doprinos u kreiranju dramaturgije „Simfonije iz Novog svijeta“, zbog čega je publika i njih i maestra Roberta Homena pozdravila dugotrajnim i snažnim aplauzima na kraju večeri. **Vanja VUKČEVIĆ**